

ԺԹ ԴԱՐՈՒ ԻՏԱԼԱՑԻ

Ն Շ Ա Ն Ա Ւ Ո Ր Բ Ա Ն Ա Ս Տ Ե Ղ Ծ Ն Ե Ր

Բ.

ՈՒԿՈՑ ՖՈՍԿՈԼՈՑ

ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՈՒԿՈՑ ՖՈՍԿՈԼՈՑ

Նիկողայոս Ուկոյ Ֆոսկոլոյ ծնած է ի Չանդէ 1778 փետրուար 26ին. հայրը վենետիկեան ընտանիքէ մը կը սերէր, իսկ մայրը Յոյն էր: Մանկու թեան քանի մը տարինէ ըր Սփալաթոյ անցուց. հայրը մեռնելով, որ հիւանդանոցի վերատեսուչն էր, մայրը զինք Չանդէ տարաւ, յետոյ վենետիկ, 1794ին արդէն շարադրած էր երգեր, եղերեր, գութիւններ, գեղծներ, նուագներ, և թարգմանած՝ Անակրէոնի և Որատիոսի և այլոց բանաստեղծութիւնները: Կասկածելի դառնալով իր ուսման պետական գաղափարներուն համար, պատշաճ համարեցաւ քիչ մը ժամանակ փառուա երթալ, ուր Չեզարոթթի իրեն շատ սէր ցոյց տուաւ: 1797 յունուար ամսոյն մէջ Ներկայացնել տուաւ ողբերգութիւն մը՝ Թիկուք տիտղոսով, զոր քիչ յետոյ հրատարակեց՝ նուիրելով Վիկտոր Ալֆրեյի: Կիսպատանեան հասարակապետութեան հաստատուելէն յետոյ՝ Պոլոնեա

զնաց «Ուսման պետականի բարեպաշտութեամբ»։ հոն շարադրեց Երգ առ ագա, տարտրե Պոնաքարդ «տպեալ հասարակաց ծախքով, հրովարտակա՝ հասարակապետութեան Ընդհանուր պաշտպանութեան ծախքով»։ և գրուեցաւ հեծեալ որսորդներու թուոյն մէջ: Ճամբորդութիւն մ'ըրաւ ի Միլան՝ Պոլոնեոյ առժամանակեայ կառավարութեան զրկուած, յետոյ բարձրացաւ «Կիսպատանեան լեզոնի պատուոյ ենթասպայ» աստիճանին (1797 մայիս): Երբ ազնուականական կառավարութիւն ինկաւ, դարձաւ ի վենետիկ և հոն ունեցաւ զանազան պաշտօններ, որոնց մէջ նաև կառավարութեան առժամանակեայ յանձնաժողովոյն համախմբութեանց «արձանագրութիւն»ը խմբագրելու պաշտօնը: Երբ Պոնաքարդ վենետիկն Աւստրիացուց տուաւ, ապաւինեցաւ ի Պոլոնեա, անկից Միլան, ուր ճանչցաւ զՓարինի և զՄոնթի և քիչ մը ժամանակ գրեց Ազդարար ի տալական թերթին մէջ, օրէնսդրական մարմնոյ համախմբութեանց վրայ տեղեկութիւններ: Նոյն տարւոյն մէջ, 1798ին հրատարակեց Փնևուրիան մը Մոնթի վրայ եղած ամբաստանութեանց, զորս հերքեց քաջարար: Ազդարարի հրատարակութիւնը դադրելով, պատերազմի նախաբարութեան մէջ պաշտօն ստացաւ, յետոյ զրկուեցաւ Պոլոնեոյ պատերազմական

խորհրդարանը, Հաւանօրէն, զարնան, քիչ մ'ատեն Ֆիրենցէ կեցաւ: Չենթոյի քով պատերազմեցաւ, հոն վերաւորուեցաւ (1799 ապրիլ), կոտեցաւ նաև ի Ֆորթէ Ուրպանոյ, գիւղացիներու խումբէ մը ձերարկաւորուեցաւ մայիս 30ին: Մոտենաւ տաւրուելով՝ Մակտոնաւտ զօրավարին զալըստեամբ իր ազատութիւնը ձեռք բերաւ: Պատերազմեցաւ նաև ի թրեպպիա (18-19 յունիս) և ի Նովի (15 յուլիս), Հոկտեմբերին՝ Ճենովայի մէջ հրատարակեց Ճանախոտալիոյ վրայ և զայն անկախ ընելու միջոցներուն վրայ, զոր նուիրեց Շամփիոնէ զօրավարին: Այն քաղաքին պաշարման ժամանակ մեծ քաջութիւն ցոյց տուաւ ու նաև վերաւորուեցաւ: Միենոյն ստեն շարադրեց երգ Առ Լուիսիա Փաղպիլիոյ՝ ձիկն վար իյնալուն ասրիս: 1800 յունիս 4ին Ճենովայէն ելաւ Մասսենայի հետ: Մարենկոյի պատերազմէն վերջ գնաց ի Միլան: Փինոյ զօրավարի սպայակոյտին մէջ ընդունուելով՝ անոր հետ գնաց ի Թոսքանա, Յետոյ Միլան դառնալով, 1802ին շինեց՝ տերութեան յանձնարարութեամբ՝ ազօթք մը՝ որ պիտի արտասանուէր Պոնաբարդին և Լիոնի Քաղաքաժողովականաց, հրատարակեց Յակոբ Օրդիսի վերջին նամակները (որ սրբագրեալ հրատարակութիւնն էր՝ իր 1799ին ի լոյս ընծայած մէկ վիպասանութեան՝ տիտղոսով Երկու անկաջող սխրանքներու շնամբիս պատմութիւն) և Բենեկիկէի վարսին պատմութիւնը՝ Կալիմաքոսի ճերթուածիկը՝ լատիներէնի թարգմանուած Կատուլլոսէն: Եւջորդ տարին հրատարակեց երգ Առ ասպաքինեալ յարկեմանսին, առ Օր. Փալլա-վիչինոյ ուղղած երգին հետ միասին և ուրիշ մետասան նուագներ: 1804ին, հետեակ զօրաց սպայի պաշտօնով, բայց փոխ-ըսպայի բռնիկով, իտալացի զինուորներ Գաղղիա տարաւ:

Իտալիա դառնալէն վերջ (1806) բնակեցաւ ի Միլան և ի Պրեշիա: Վերջնոյս մէջ հրատարակեց (1807) Իլիականի քաղաճանարեան փորձ մը և Գերեզմանք՝ տաղը: 1808ին Փաւիայի համալսարանին մէջ ճարտասանութեան աթոռը արուեցաւ Իրեն: Նաւակառիքի ճառը կարդաց (Գրականութեան ծագման և պաշտօնի վրայ) 1809 յունուար 9ին, և թէպէտ արդէն ուսման այդ ճիւղը վերցուած էր, սակայն ուսուցչութիւնը շարունակեց մինչև յունիս ամիսը: Յաջորդ երկու տարիներուն մէջ գրեթէ միշտ Միլան կեցաւ, հոն յուածներ գրեց Գրականութեան և գիտութեանց տարեգիրներուն համար, և ուր դարձեալ արտասանել տուաւ Ալիսս ողբերգութիւնը (1811 ղեկտեմբեր 9): Թաւրերգութեան մէջ կարծեցին ակնարկուածներ տեսնել Նաբոլէոնի և ուրիշ կենդանի անձանց վրայ, և ասոր համար ստիպուեցաւ իտալական թագաւորութենէն զուրս ելնել: 1812 օգոստոսին Ֆիրենցէ երթալով՝ հոն մնաց մինչև 1813 յուլիս Դէպ ի Միլան կարճ ճամբորդութիւն մ'ընելով, որ իր միւս Ռիչիարտս ողբերգութիւնը ներկայացնել արգիւտած էր (և որ քիչ յետոյ արտասանուեցաւ ի Պուտենա) կրկին Ֆիրենցէ վերադարձաւ (1813 սեպտեմբեր-նոյեմբեր): Միենոյն ժամանակ աշխատասիրեց երգ մը՝ առ Շեքսպիր, և սպագրել տուաւ Փիլոպի մէջ՝ Լորենցոյ Սթենէի Զգացական ձանադարձորդութիւնին թարգմանութիւնը, որուն առջև զետեղեց Մանթոյաի մը Գիդիմոս Կղերիկոսին վրայ՝ որ գրքին կեղծ թարգմանիչն էր: Միլան երթալով, Լիփսիայի պատերազմէն վերջ, իր կեանքն ընծայեց փոխարքային և իւտալիոյ, և վերստին բանակին մէջ մտաւ՝ սպայակոյտի օգնական զօրավարի պաշտօնով: Ետոյ բանակապետ եղաւ: Երբ Աւստրիացիք Միլան մտան, չուզեց հա-

1. Գերեզմանց տապ կրկին հայ թարգմանութեամբ ի լոյս ընծայուած է կղերիկոս տպարանէն, մին՝ 1864ին Հ. Արսէն Կ. Բագրատունիէն, իսկ երկրորդ անգամ՝

Գերապ. Եղ. Հիւրմիզէն 1867ին: Առաջինը, անուշադիրագրեցապէս վեր է թէ՛ լեզուով և թէ՛ տաղաչափութեամբ: Եթէ թղթ.

ւատարմութիւն երդնուլ նոր պետութեան
և մեկնեցաւ ի Զուիցերի, ուր կեցաւ ժա-
մանակ մը, և հրատարակեց Ս. Գրոց լա-
տիներէնով երգիծաբանութիւն մը՝ Վերա-
ժապոյր (Hipercalypsis) տխրոտով:
1816ին գնաց ի Լոնտրաւ Հոն շատ բա-
ւեր գրեց հանդեսներու համար, Պարիսյի
քախոյց և Կոմիտարեանց վրայ առ Թուր-
քիա (1820), Ռուսմասիրտիան փերրա-
քայի սիրոյն և քանաստեղծութեան վրայ,
Տերմակրոնի վրայ ձառ մը, Աստուծային
կատակերգութեան բնագրին վրայ ձառ մը,
և այլն, ու Հոն գրականութեան դասեր
տուա (1823): Երբեմն դիւրակեաց և եր-
բեմն ողորմելի կեանք անցուց: Ի վերջոյ,
քաշուեցաւ, ի Թըրնհէյմ կրին, ուր մե-
ռաւ 1827 սեպտեմբեր ամսոյ 10ին:

Վերոյիշեալ գործերէն զատ, գրեց՝ ճա-
ռեր, վերտառութիւններ և ուրիշ բանաս-
տեղծութիւններ, — մեկնութիւններ՝ Ռայի-
մանտոյ Մոնթէրըքցոյի զինուորական
երկնոյն, չորս ճառեր՝ Խալիլոյ Մաաւ-
յութեան վրայ, Համառոտ Խալալկան նուա-
զի պատմութիւն մը, ռուսեանսիրութիւն
մը՝ Խալիլոյ Վիպասնական պատմական
բանաստեղծութեանց վրայ, ուրիշ մը՝ Խա-
լիլոյ կրտսեր բանաստեղծներուն վրայ, վեց
ճառ՝ Խալալկան լեզուի վրայ, ռուսեանս-
սիրութիւն մը՝ Խալիլոյ քառերգական Նոր
Դպրոցին վրայ (Ա. Մանծոնիի Քարմանեո-
րսի առթիւ) և այլն: Եթէ ոչ իր, զոնէ
լրմէ ներշնչուելով գրած է՝ Ռուսմասի-
րտիան ժի՛մ դարու իտալական գրականու-
րեան վիճակին վրայ՝ զոր տպագեց Հոպ-
հաուզ անգլիացին:

Վիլլուճուսն Ուկոյ Ֆուկուլցի գրուածոց

Ուկոյ Ֆուկուլցի երեսաստորական բանաստեղծու-
թիւնները (1794-97) յիտու և հինգ են. 41 հաար տը-
պագրուած են՝ Ուկոյ Ֆուկուլցի անողի քերթուածներ
սիրտոյով՝ քնդգիր ձեռագրի մ'անուեաւ: Լուկանոյ,
Ռուսէիա, 1831: Այս ժամանակաշրջանի մէջ գրած է
նուազ մը՝ իր հոր մատնու մը, Վերջիւսմները, եր-
բեմնով, և ուրիշ ազատ շարժով երգեր՝ Առ Արեգակն,
Առ Նոր հաւաքակցականեան, Առ ազատարար Պոնա-
բարը (հրատարակուած)՝ Խալալկան ազատութեան առա-
ին տարին՝ Ն. Ուկոյ Ֆուկուլցի ազատ մարգեմ, նուա-

րուած՝ Ռեհնոյ քաղաքին, և ապա նոր ընծայականով
մը՝ Ճնեղովայի, 1799ին) և այլն: — 1802ին, իր Փի-
քայի գրագիտաց Նոր օրացոյթի թիւթի մէջ լոյս տեսան
ուի՛ Նուաքներ (Զեմ աջ ինչ որ եր, ինչո՛ւ կանց առի-
ր, Ո՛վ դու ցայեակ մուսային, Էս դու երգերուն մէջ, ին-
չո՛ւ եր լիկ պաղպղը, Աստուծա տնրոյ օրեր, Արծաճա-
պեւ, Արեւտուն և իմ ճակտուս, և երգ առ Լ. Փալալա-
վիշեոյ. 1813ին Փիքայի մէջ ալ մի և Նոյն տպաբա-
նէն լոյս տեսան Նոյն գործերը, ի Միլան՝ Տեմբէֆա-
նի տպարանէն՝ երգն առ Փալալվիշեոյ, և Առ ապա-
քիմեայ քաղաքամուտին և միտասան նուագներ (վերոյի-
շեալ ուի՛ երգերուն վրայ առեցուած էին այս երգը,
Թերեւս վրան զի, Էս դու առատորեն կը հեղոյիր, Այն
ես երբեք՝): Միլանի երկրորդ տպագրութեան մէջ լոյս
տեսաւ նաև (իր մը նուազը) — իմ դիմակերպ (Այս-
տուն է իմ ճակտուս) շատ անգամ փոփոխուած է նե-
ղեմակէն:

«Ֆուկուլցի, կ'ըսէ փաթիլի, սկընտարութիւնն ը-
րած էր իրեն զուտ արկադական, և աթիլայ իր հասա-
կին և իր առաջին ընթերցումներուն յանցանքն էր, իր
արկադեան ոճը յետոյ ներկուած էր ոստիանական և մոն-
թիական երանգով մը, վերջապէս, միով բանին հին ա-
սականութեան ախտախիշիւր ցոյց տուած էր: Բայց մինչ-
դեռ անցնել չարու վերջին տարիներուն բոլոր բանա-
ստեղծները մտեցած էին անկից ազատելու՝ զոնէ զգնա-
տին մէկ քղանցքովն Արկադիոյ կապուած, ամէնքը,
Փաթիլի ալ միտան, ի քաց տեսել միայն Ալֆրիդի,
Էզոբ հանաբի և պարագայներու փոփոխման շնորհի
(միտ յեղափոխութեան և Պոնաբարդի գէնքերուն ձայ-
նը՝ Խալալոյ մէջ ևս չարմուտ մ'առաջ չերած էր) լա-
տին, յոյն և յո՛ւ չարու հեղինակներուն՝ որ ինքուր և
գերթողական ու՛մ վարձակուեանն են՝ ունանալներու
թիւամը՝ մաքրուած էր ամէն արկադական քորտութե-
նէ... Ասով կը քաջատուր, թէ ինչպէս ինք ժի՛մ դա-
րու վերջին շրջանի նոր դասական գրողներ չարմեայ,
կարող եղաւ իր նուագներուն մէջ զնիւ ապաւան ոչ
և յստակութիւն զգացմանց և քաջատուրութեանց, թէ ինչ-
պէս կրցաւ իր երգերուն մէջ քարծրանալ՝ ձեկերու, պատ-
կերներու և ձայներու մաքրութեան ու անունութեան
մը, որ ոչ միայն անձանթի շնաց Սալվերիի, Փարա-
տիլիի, Ռեցորդիւլցիի, Մամծայի, Լամբերդի, այլ նաև
Փաթիլի անգամ չնաւան՝ իր ամենէն լաւ ցնարերգու-
թեանց մէջ»: — Փիթարիլի, Բանաստեղծութեանց Ուկոյ
Ֆուկուլցի:

Փարտուշի երկու դասակարգի կը բաժնէ Ուկոյ Ֆու-
կուլցի ցնարերգութեան երկրորդ շրջանը: Առաջինին
կը վերաբերին հետեւեալ նուագները՝ Ո՛վ դու ցայեակ,
Զեմ աջ ինչ որ եր, Էս դու երգերուն մէջ, ինչո՛ւ կանց
առի, Արծաճապեւ, Արեւտուն և իմ ճակտուս, և երգ
առ Փալալվիշեոյ. «Նա է Միլանի եւ Տեմբէֆա, առա-
ջարմարութիւն ու պատճան հղած է լայրնեաց կորուստն
ու աղոյսս ուրիշ գեղ ի խալալկա Ռուշիանի. իրեւ
վերջարմարութիւն և սփոփանք կը կազմէ իրեն Յակոբ
Օրթիսի վերին մամակները»: Երկրորդ շաբղի կը պատ-
կանէ Օր մը, երգ Առ ապաքիմեայ քաղաքամուտին, առա-

զերի՝ Այլ եւս երբեք, թերեւս վառ գի, էշ դու առատորեն, — Բարսեղյի, Պատանեկոթիս եւ բանաստեղծական երկտառարդարին Ուկն Ֆրակոյի:

« Իր առաջին հատուածներուն մէջ՝ որ Շնորհք վերահասիր կը կրեն եւ տպուած են Բերեկիկայ վարտի ծանօթութեան մէջ, կը սկսի երբորք շրջանը Ֆրակոյիս արտիստի, ապա շարժով ցերեկուածներու շրջանը՝ որուն յաւազդն պտուղն է անասարակայ Գերեզմանքը: — Պէտէի. Յառաջան տպագրութեան Ուկ. Ֆրակոյի բանաստեղծութեանց: — Գերեզմանք երգը, որ արդեն շարագրուած էր, անշուշտ, 1806ի սեպտեմբերին, երատարակուած է Պրիշիա 1807ին՝ Նիկողայոս Պիթլթրոնի ձեռքով՝ ճեղքելուած է այլ եւ այլ ժամանակ եւ տարբեր պարագաներու մէջ եւ բոլորովին իրարմէ անկախ պատմականով: Որոնց առաջիններն մին է այն ներ օրէնքը՝ որ անուած էր [սովորութիւն մէջ՝ մեղեւնոր թագման մասին, 1804 յունիս 12 եւ 1806 սեպտեմբեր 6ին երատարակուած վերներով, որոնց առաջինը անած էր զաղջիկան հառաքարութիւնը՝ եւ հետագայը կը զօրէնի իտալիոյ այն զատաններուն համար որ անոր կը նպատակէին, իսկ երկրորդը՝ իտալական թագաւորութեան համար: Երկրորդ եւ կիցագոյն պատճառն Ժճճ էր՝ իտալացոց յուզումը՝ թագման մասին Ֆրատարակուած այդ երգարտակներուն համար, որոնց, զորագործելու եղանակներուն մէջ, ե մասնաւորապէս դիպակներու խառնաշփոթ զիջման պատճառաւ եւ այն արգելիքն համար՝ որով ողջիւր չէին կարող զերգել: Նատուած մանկ, այլապէս կը մեղանէին մարդկային սըրտի զգացմանց եւ նոյն ինքն մարգայիս բնութեան գէմ: — Երբորք պատճառն որ կը յանդի նախորդի վրայ՝ եղան այն խառնաշփոթները զորս ըրաւ Փիլիստմոնթէի եւ Ալլօրիցիի աղկնով հետ ե մասնաւորապէս ծանօթութիւնն աստղային՝ որուն վրայ փնտմանութիւն արդեն Գերեզմանք անուանով բանաստեղծութիւնը գրած էր: Բայց ասոնց արտաքին եւ պատահական աղիքներ են»: — Միտիքաւ, չառ Ուկն Ֆրակոյի ճերբոտաներուն վրայ:

Շնորհքի զիջումը՝ ապա շարժով, շարաւարեալ, առկից բազմութիւն հատակոտորութիւն ձապած են, « Դատան անգամ Ֆրակոյի փոխից սոյն Գերեզման հիւսուածքն ու յատակադիւր: Բայց, նախապէս բազմութիւն փոփոխութեանց՝ ընդամուտը զապագան անփոփոխ երես... » Եւ, զիւրեմն մի կը կանգնէ Շնորհք՝ Գերեզմանք, անութեան նշուկին վրայ, եւ հոն կը բերէ իբրեւ քրմուկներ՝ երկզ զգեցիկ կրեւր, չեղեւորապէս Նիւնիին, Քրիշտիա Մարթինէթի, Մարգարիտա Պիլեմաի: Աւրիշիկի կ'ընծայէ « այն շնորհքները՝ որով տողորուած են անուշ բարեպաշտութեամբ մը լի նուրիսը, եւ հրաշտութեան արգելիքներուն մէջ՝ զանկապ կը խորհրդանշէ. երկրորդին կ'ընծայէ՝ երեսակազուկեան ըը:

Նորհքները, որոնց արտապայտութիւնն է՝ խառնաշփոթան շնորհալիութիւնը, իսկ երբորքին՝ այն շնորհքներն որ պարբերական կ'երեւն աշքին՝ ձեւերու եւ շարժանքներու վայելչութեան մէջ: Երգը, յորիւնած ծանախէն արգէն ուղղուած է Քանովայի, ե ներշնչուած էր Աստղիկէն: — Քիտրիին — Ֆրանչեսկո Սիլվիո Որլանտինի՝ փորձ մ'ըրաւ երգը վերակազմելու:

Թիքիսին տպագրուած առաջին անգամ՝ Այմուկան Ֆրատրոնի մէջ՝ որ շատ հոգմուած էր (Վենետիկ, 1797), յետոյ, իտալական գրական Որդերգրութեանց Հառաքածային մէջ (Վենետիկ, 1819), — Այնպէս էր Նափոյի, 1825ին, — ինչպիսիքն ու լոնտրա (Մըրրէյ, 1820), Վերջինս նիւթը միջնաշարան է:

Յակոբ Որիսի վերջին ճամբները զրուած են՝ կէսթէի վերերը կարգաւ վեր: Երբ զերմաներն հատուր ձեռք ձգի՝ օգտուեցաւ անկից զինարարապէ՝ իր նիւթիւնն տալով այն կորցն ու գունաւորաւ զորունի վերեր (կենսագրական ծանօթութիւն (Որիսի)՝ լոնտրայի 1814ի տպագրութեան համար): — Յակոբ երեսասարք մ'է, որ իր « Կայրենիաց (Վենետիկ) համար արկն կ'աւել զոգտութիւնն ընել վերը՝ կը թողուկային՝ իր մօր նազանգիւն համար: Եւկանան ըլլաւ ներու մտերը կենսով « հոն հանգարտ կերպով կը պալաւ ըստին ե մասնաւոր: Այն տեղ կը հանշույ զմեւ, ընդ, զոր՝ Նայն արգէն խառնաշփոթ էր Օտարարոյի մը, կը սերէ չապն ու կը սերտի անկից: Դա չիւրաւ իրենն ըլլաւ, ե ինք կը միկի՝ աստանգական շրջնով (Ի Ռովիոյ, Ֆիլերոս, Պրոնեա, Ֆիլիքս, Միլան) միշտ յուսահատութիւնը արտին մէջ ունեւանով: Ի Ռիմիէի կ'իմանայ որ թերեւս ամուսնացած է: Կը գաւաւ իւր կ'անգան ըլլաւ, կը ստեն զանկապ, աւնոր նամակ մը կը գրէ, զաւոյն մը կը միւս ձախակազման ստիւքին տակ, — Քիթը բաղաւած է այն նաւախներէն զոր Յակոբ կը գրէ առ լորենցոյ Ալտերա, նի, ընկերներէ՝ որ կ'ազմուած են առաջինն թուղթերէն ե երկրորդին ծանօթութիւններէն, ե տեղեկութիւններէն: — Յակոբ՝ ե նոյն ինքն Ֆրակոյի, որ շատ անգամ յայտարարած է թէ իր տպած նամակներէն շատերը անոնց են զորս ասուղիս կ'աւել ե դրական ե ուրիշներուն: Լորենցոյ՝ ե Նիկոլինի: — Վերջին ճամբներուն վերջնական տպագրութիւնն կ'աւել է ի Միլան:

Իբրեւ ցնաւառ, կ'ըսէ Տէ Սալքիս: « Ֆրակոյի առաջինն ե իտալացի ցնաւառներուն մէջ, որ արեւստի գործ մը՝ անոր ընտան ըլլաւ՝ իբրեւ նոգբանական երկայն մը, ե նաոր շարժանիքները կը փնտնէ՝ նոյն նակին նուղչն՝ այն դարուն միջնաշարին մէջ՝ յուսած ծնած է »:

Ի Ն Ք Ն Ի Ր Ե Ն Վ Ր Ա Յ

Ձեմ այն այլ եւս ինչ որ էի. կորսուեցաւ մեծ մասն սննդինս.
 Ինչ որ մընաց եւ աւելցաւ՝ որք է միայն եւ դալկուեցինս:
 Չորացած է մըրստեղին, եւ դավնիի սաղարթներ
 Որ յոյսն էին երիտասարդ խմն սըրտին՝ ցըրուեցան:

Վաարն զի յորմէ հետէ ազատուեցինս ամբարիշտ
 եւ Արես ըզգեցուցին ինձ պատմութիւնս մ'արիւնաներկ,
 Միտքըս կոյր է ու սիրտս ալ ապականած, եւ արուեստ
 Դարձաւ ինծի՝ մարդիկ ջարդել, եւ ես այսու կը պարծեմամ:

Եւ եւէ երբեք մըտքիս մէջ ծագի խորհուրդ մեռնելու,
 Իմ խըրոխտ մըտածմունքիս մըտից դըռներ կը փակեն՝
 Միղեգին սէրը փառաց, սէրն ու գորովն որդիական:

Այնքան գերի եմ ինքնիրենս, ուրիշներուն եւ բախտին,
 Որ կը ճանչնամ զլաւագոյնն, ջարագունին կը հետեւիմ,
 Կը կանչեմ մահն դէպ առ իս, բայց չեմ յանձներ գիս իրենս:

Ի Մ Դ Ի Մ Ա Ն Կ Ա Ր Ս

Ակօսուած է իմ ճակատս, աչքերըս խոր գացած ու պիշ,
 Մագերս են շէկ, այտերս թօշնած, տեսքըս խըրոխտ,
 Շըրթներս ուռած, պատրաստախօս, ծիծաղելու դանդաղկոտ.
 Գըլուխըս ծուռ, վիզըս աղուոր, եւ իմ լանջքս ալ թաւամազ:

Անդամներս են զուգաչափ, հագուստըս պարզ եւ ընտիր.
 Էրազ են քայլերս, գործերս, մըտածումներս եւ շեշտերս.
 Շըւայլ, ժուժկայ, քաղաքավար, պարզ եւ անկիւղծ ու խայմող.
 Հակառակ եմ աշխարհի, դէպքերն ալ ինձ հակառակ:

Ես շատ օրեր տըխուր միմակ կ'անցնեմ եւ միշտ եմ մըտածկոտ.
 Անհաւատ եմ ես վախի, անհաւատ եմ յոյսերու,
 Ամօթով կը նուաստանամ եւ կը լաւնամ զայրուեցով:

Միտքըս իմ մէջ խոհեմ խօսքեր կը ներշնչէ, բայց իմ սիրտս
 Ճոխ ախտերով եւ լաւութեամբք զառանցանքի մէջ է միշտ.
 Ո՛վ մահ, ինձի պիտի տամ հանգըստութիւն եւ համբաւ:

ԱՌ ԻՏԱԼԻԱ

Ո՛վ դու դայեակ մուսայից, հրրոսակներ բարբարոս
 Որ քու վրայ տիրեցին, կ'անուանէին միշտ ըզքեզ
 Հիւրնկալու Դիցունի. եւ այս մեզի կը թեթեւցնէր՝
 Հին, զանազան վատամբաւ բեռ զոր մեր վրայ կը դնէին:

Եթէ ակտերդ եւ տարիներդ եւ քու դժբախտ հակատագիրդ
 Բապաննեցին իմաստութիւնդ եւ քաջութիւնդ հռոմէական,
 Սակայն քու մէջդ կ'ապրէր՝ խօսքը հարտար՝ որ կը դնէր
 Արքայական դափնեպրսակ ծամերուդ վրայ ծառայական:

Վառուէ՛, ուրեմն, Իտալիա, քու երբեմնի իշխանութեանդ
 Յետին մնացորդներն ընծայէ դեռ հանճարիդ.
 Թոսկանեան երկնային լեզուդ անգամ գեղեցիկ

Հետրգիտէ կ'ապականի՝ օտար ծայնից հետ ձուլուելով.
 Եւ յաղթականն՝ ո՛չ միայն պատառոտուն ըզգեստներդ՝
 Ալլ տեսնելով զքեզ բարբարոս՝ սըրտով պիտի հրպարտանայ:
 Թրգմ. Հ. Ա. ՅՈՎԻԺԵԱՆ

REQUIEM PER L' ARMENIA

O mia speranza, come una cadente
 Stella, sei spenta nel ciel della Patria.
 E te, Flora, nel luogo dove sono
 Caduti i nostri martiri, di fiori
 Prego di rivestir la loro tomba.
 E chi direbbe mai che il sol lucente
 Abbia mutato, ahimè, quel rio destino?
 E chi si può vantar d'esser plasmato
 Con un fango miglior, sotto la tomba?
 O fatalità, al pari d'un uccello
 Nero, tu batti le ali sulla via
 Nostra, già dal destino stabilita.
 Ah, popolo mio, più tu non vedrai
 Ondeggiare dal vento profumato
 Nei campi nostri il bel frumento biondo.
 Tornerà primavera, e la tua tomba
 S'adornerà coi freschi fior dei campi.
 Beati quelli che per la lor patria
 Sono caduti! Il tempo non potrà
 Cancellare la lor candida fama.

* *

Passò la Morte e seminò terrore.
 Versino pur le fonti: del tirannò
 Le sanguinose man non fian lavate.
 O Patria mia, tu sei sepolta in mezzo
 A eterni monti e dentro rii di sangue!
 Patria non è se non la Patria, ove
 Ora i giardini dan fior di tristezza.
 La terra nostra tutta è un camposanto,
 Dove il patriota farà il giardiniero.
 O patria mia, ch'eri un tempo sì florida
 E lucente, ora oscura e dolorosa!
 Ma la tua tomba non sarà perduta:
 Giustizia un dì l'additerà alla storia.
 È la patria doiente al par di casa
 Ov'è la bara del nuovo defunto.
 Il raggio mio vorrei pur s'eclissasse,
 Ma non veder la strage d'innocenti!